

Kaukazinė pterokarija

Kaukazinių pterokarijų medžiai

Autorės nuotr.

Pterocarya fraxinifolia

Dr. Jurga Motiejūnaitė

Pterokarijos yra nedidelė, tik šešias rūšis apimanti lapus metančių medžių gentis, gimininga riešutmedžiams (Juglans). Visos rūšys paplitusios Azijoje. Genties vardas kilęs iš graikiškų žodžių „sparnas“ ir „riešutas“. Daugelyje kalbų jos taip ir vadinamos – sparnuotais riešutais.

Gražūs vaisynai

Kaukazinė pterokarija (*Pterocarya fraxinifolia*), geriausiai žinoma genties rūšis, yra gana sparčiai augantis medis trumpu ir storu kamieniu bei plačiu, apvaliu vainiku, neišsistiebiantis daugiau kaip 30 m į aukštį. Žievė pilka, matinė, išilgai rievėta. Pterokarijų šakelės ir ūgliai turi ertmėtą, į atskiras kameras pasidalijusią šerdį, kaip ir jų giminaičiai riešutmedžiai. Įdomi savybė ta, kad jų pumpurai neturi apsauginių žvynelių ir formuojasi ne lapų pažastyse, o šakelių viduryje, ant trumpųjų stiebelių. Lapai iki 60 cm ilgio, sudėtiniai plunksniški, su 7–27 bekočiais lapeliais. Žiedai vienalyčiai, formuojasi skirtinguose žiedynuose. Vyriški žiedynai stori, žali, 7,5 – 12,5 cm ilgio, moteriški ilgesni, su rečiau išsidėsčiusiais žaliais žiedais, kuriuose matosi raudonos purkos. Vaisynai labai dekoratyvūs, 30–50 cm ilgio, juose bręsta maždaug 1,8 cm pločio

Lapai ir vaisynai

riešutėliai su dviem šviesiai žaliais pusapskričiais sparneliais. Vaisynai lieka kaboti ant medžio per visą žiemą. Riešutėlius išplatina vėjas.

Nykstantis paupių medis

Savaime kaukazinės pterokarijos, kaip ir sako jų lietuviškas vardas, paplitusios Kaukazo regione, jų arealas apima Armėnijos, Azerbaidžano, Gruzijos, Irano, Rusijos, Ukrainos ir Turkijos teritorijas. Auga lygumose ar žemuose šlaituose, paprastai ne aukščiau kaip 800 m virš jūros lygio, dažniausiai vandens telkinių pakrantėse, įdrėkusiam dirvožemyje, gerai išveria ilgą patvindymą. Mėgsta švelnų klimatą – nešaltas žiema ir nekarštas, drėgnas vasara. Jaunus, tik išsikleidusius lapus pažeidžia šalnos, bet jei jos nestiprios ir neilgos, lapeliai atsigauna. Auga beveik visada mišriuose medynuose su kitais medžiais, beveik nesudaro grynų medynų, nors šlapiame dirvožemyje leidžia gausias atžalas ir gali formuoti nedidelius sąžalynus. Kaukazinės pterokarijos – gana sena rūšis, Terciario reliktas, jų rasta ankstyvojo

Plioceno iškasenose Turkijoje. Kažkada ši ir kitos pterokarijų rūšys buvo dominuojantys medžiai Centrinės Europos paupiuose ir kalnų šlaituose. Dabartiniame areale kaukazinės pterokarijos randamos beveik išimtinai tik paupiuose prie pat vandens, mat daugelį kitų jų augimviečių sunaikino žmonės. Dėl to jų laukinė populiacija stipriai sumažėjo ir rūšis buvo įrašyta į Tarptautinę raudonąją knygą.

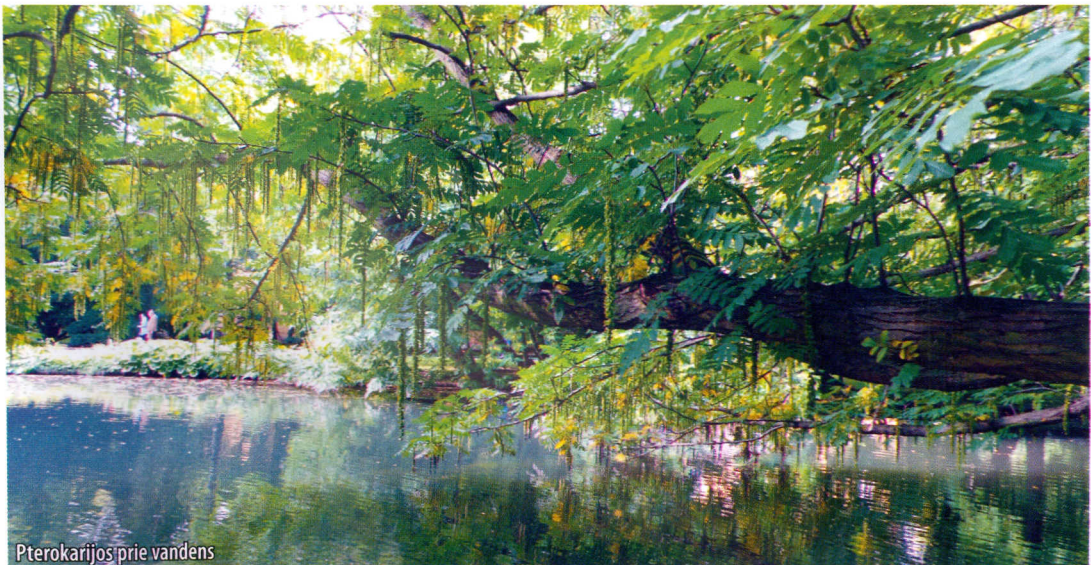
Parkų puošmena

Šiaip pterokarijos neužima kokios ypatingesnės vietos žmonių gyvenime. Šiek tiek naudojama jų mediena. Riešutėliai teoriškai valgomi, bet pernelg smulkūs, kad būtų verta vargti juos gliaudant. Irane pterokarijų lapus naudoja žvejai žuvims paralyžiuoti, taip pat dažymui ir kaip priešgrybinius vaistus. Svarbiausia praktinė jų reikšmė yra tai, kad medžiai labai dekoratyvūs. Jų grožis buvo įvertintas dar XVIII a. pabaigoje, kai kaukazinės pterokarijos buvo atvežtos į Prancūziją, o po poros dešimtmečių ir į Angliją. Dabar jos auginamos daugelyje nelabai atšiauraus klimato šalių, ypač parkuose, papuošti vandens telkinių krantus, nors tinka ir gatvėms apsodinti, juo labiau kad pakenčia plytelių dangą bei tryvimą, be to, nors labiausiai mėgsta šlapius dirvožemius, medžiai, kurių sveikos šaknys, išveria ir sausesnę aplinką. Tiesa, kaukazinės pterokarijos visai netinka pajūrio vietovėms, nes netoleruoja druskingų vėjų. Blogesnės šių medžių savybės tik tokios, kad gausiai leidžia atžalas, kurių šalinimas imlus darbu. Netinka mažiems sodams, nes medis

Nužydėjęs žiedynas

auga didelis. O jei kas nori turėti ypač spalvingą parką rudenį, kaukazinės pterokarijos irgi nėra puikus pasirinkimas – jų rudeninė lapija nuobodokos gelsvos spalvos. Be to, įtariama, kad šie medžiai yra potencialūs invaziniai augalai, ypač Centrinėje Europoje.

Pterokarijos prie vandens